

डोगरी

(लाज्ञमी)

निर्धारित समय : तीन घण्टे

अधिकतम अंक : 300

प्रश्न-पत्र सरबंधी खास हिंदायतां

प्रश्न-पत्र हल करने शा पैहले मेहरबानी करिये ख'हु दिती गेदी हिंदायते गी चंगी चाली पढ़ी लैता जा सबै प्रश्न हल कीते जान।

इक प्रश्न /भाग दे अंक कजे गै दिते गेदे न।

प्रश्नै दा उत्तर डोगरी (देवनागरी लिपि) च गै देना लाज्ञमी ऐ' जिन्हे चिर केहु प्रश्न सरबंधी होर कोई दूझ हिंदायत नेइ दिती गेदी होए।

प्रश्नै दे उत्तरे दी शब्द-संख्या, जित्थे कुतै बी दस्सी गेदी होए, उसदा पालन कीता जाना चाही दा ऐ। ते जेकर जवाब दिते गेदे निर्देश शा मता लम्मा जां लौहका होग तां अंक कट्टे जांगन।

प्रश्नोत्तर-पत्रिका दे खाली छोडे गेदे सके जां पही खाली येदे बरके गी छैल चाही कट्टी दिता जा।

DOGRI

(Compulsory)

Time Allowed : Three Hours

Maximum Marks : 300

QUESTION PAPER SPECIFIC INSTRUCTIONS

Please read each of the following instructions carefully before attempting questions

All questions are to be attempted.

The number of marks carried by a question/part is indicated against it.

Answer must be written in DOGRI (Devanagari script) unless otherwise directed in the question.

Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to and if answered in much longer or shorter than the prescribed length, marks may be deducted.

Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.

1. ਖੜ੍ਹ ਦਿਤੇ ਵੇ ਕਿਸੋ ਚਾ ਕੁਸੈ ਇਕ ਕਿਸੋ ਪਰ ਲਗਭਗ 600 ਥਾਂਡੇ ਚ ਇਕ ਨਿਵਾਅ ਲਿਖੋ :

100

- (a) ਜਮਹੂਰੀਧਤ ਚ ਨਾਥਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- (b) ਚਪਾਸਮ ਤੇ ਆਤਮਨਿਰੰਭਰਤਾ
- (c) ਭੂਮਡਲੀਕਰਣ ਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- (d) ਭਾਰਤੀ ਅਰ्थਵਾਕਸਥਾ ਤੇ ਤਸਦਿਆਂ ਚਨੌਤਿਆਂ

2. ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਵੇ ਗਈਆਂ ਮੀ ਗੈਰ ਕਨੈ ਪਢੋ ਤੇ ਗਈਆਂ ਵੇ ਖੰਨੀ ਚ ਪੁਚ਼ੇ ਗੇਵੇ ਸੁਆਲੋਂ ਵੇ ਸਪਣਟ, ਸ਼ੇਈ ਤੇ ਸੱਕਿਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਚ ਜਵਾਬ ਦੇਓ :

12×5=60

ਦੁਨਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਆਹਲੀ ਬਕਖੀ ਇਸਕਾਰੀ ਖਚੋਆ ਹਾ ਕੀ ਜੇ ਤੁਝੇ ਜਨੀਰ-ਸ਼ਕਿ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਆਤਮ-ਸ਼ਕਿ ਦਾ ਸ਼ਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇਆ, ਤੋਫੇ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਗਜ਼ੇ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਅਹਿਸਾ ਦਾ ਸ਼ਹਾਰਾ ਲੇਆ। ਪਰ ਸੋਚਨੇ ਆਹਲੀ ਗਲ੍ਹ ਏਹ ਏ ਜੇ ਅਹਿਸਾ ਦਾ ਸ਼ਹਾਰਾ ਤੁਝੇ ਕੈਹੜੀ ਲੈਤਾ? ਕਿਥਾ ਇਸਕਾਰੀਧੈ ਜੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੇ ਵੇ ਖਲਾਫ ਹਿੱਸਾ ਦਾ ਸ਼ਹਾਰਾ ਲੇਇੱਧੈ ਓਹ ਭਾਰਤ ਮੀ ਅਜਾਦ ਨੇਈ ਕਰੋਆਈ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਜਾਂ ਇਸ ਕਾਰੀ ਜੇ ਮਨੁਕਖੀ-ਸਮਾਜ ਮੀ ਓਹ ਏਹਕਥੀ ਯਿਕਾ ਦੇਨਾ ਚਾਂਹਦੇ ਹੋ ਜੇ ਮਨੁਕਖ ਜਦੂ ਤਗਰ ਜਨੀਰੀ ਸਾਧਨੇ ਦੀ ਬਰਤੂਨ ਕਰਨੇ ਆਸਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਏ, ਤਦੂ ਤਗਰ ਓਹ ਪੂਰੀ ਚਾਲੀ ਮਨੁਕਖ ਖੁਆਨੇ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਨੇਈ ਹੋਈ ਸਕਦਾ। ਪੈਹਲੀ ਗਲ੍ਹ ਅਹਿਸਾ ਮੀ ਕਮਯਾਰ ਤੇ ਨਿਰ-ਤਪਾਤ ਮਨੁਕਖਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਆਖਦੀ ਏ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵਾ ਏ ਜੇ ਤੋਫਾਂ ਜਦੂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨੇਈ ਹੋਨ, ਤਾਂ ਸਤਾਈਏਹ ਗੈ ਸੇਹੀ। ਪਰ ਦੂਈ ਗਲ੍ਹ ਅਹਿਸਾ ਮੀ ਮਨੁਕਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਨਾਂਦੀ ਏ; ਤਸਦੇ ਰੂਪੈ ਮੀ ਨਿਰਮਲ ਬਨਾਨੇ ਦਾ ਤਪਾਤ ਸਿਦ੍ਧ ਕਰਦੀ ਏ।

ਏਹ ਸਚ ਏ, ਜੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀ ਅਗੋਆਈ ਚ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਕਨੈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤਵੇ ਚਾ ਮਰੋਂ ਦਾ ਇਥੈ ਭਾਵ ਹਾ ਜੇ ਅਹਿਸਾ ਸਾਧਨ ਮਾਜ਼ਰ ਏ, ਜਿਸਦਾ ਆਸਰਾ ਅਸੋ ਇਸ ਕਾਰੀ ਲੈਤਾ ਏ ਕੀ ਜੇ ਹਿੱਸਕ ਤਰੀਕੇ ਕਨੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੇ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਅਸੋਗੀ ਨਾਂ ਸੁਵਿਧਾ ਏ, ਤੇ ਨਾਂ ਅਸ ਇਸ ਜੋਗਡੇ ਆਂ। ਪਰ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਆਪੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਮੀ ਨੇਈ ਮਨਦੇ ਹੋ। ਅਹਿਸਾ ਮੀ ਛੋਡਿੱਧੈ ਓਹ ਭਾਰਤ ਮੀ ਅਜਾਦ ਕਰੋਆਨੇ ਦੇ ਪਕਖੈ ਚ ਨੇਈ ਹੋ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਬਢਾ ਬਢਾ ਮਕਸਦ ਹਾ, ਤਸ ਕੋਲਾ ਬੀ ਬਢਾ ਲਕਘ ਮਨੁਕਖੀ ਸੁਆਤਮ ਚ ਬਦਲਾਤ ਲੇਅੰਨਾ ਹਾ, ਮਨੁਕਖੀ ਮੀ ਏਹ ਜਕੀਨ ਦੁਆਨਾ ਹਾ ਜੇ ਜਿਨ੍ਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਆਸਤੇ ਓਹ ਜਨੀਰੀ ਸਾਧਨੇ ਦਾ ਸ਼ਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਏ, ਓਹ ਲਕਘ ਮਨੁਕਖੀ-ਮੁਲ੍ਹੇ ਕਨੈ ਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾਈ ਸਕਦੇ ਨ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮਕਸਦ ਨਾਂਸਿਰਿਕ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸਿਧੇ ਦੇ ਕਥਣੋਂ ਗੀ ਮਿਟਾਨਾ, ਬਲਕੇ ਮਾਹੂ ਦੇ ਜਨੀਰਪੁਨੇ ਗੀ ਰੋਕਨਾ ਬੀ ਹਾ। ਨਫਰਤ, ਰੋਹ ਤੇ ਜੋਸ਼, ਏਹ ਜਾਨਵਰੋਂ ਚ ਬੀ ਹੋਣੇ ਨ ਤੇ ਓਹ ਬੀ ਅਪਨੇ ਬਰੋਧੀ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਤੁਝੇ ਸ਼ਾਖੋਂ ਕਨੈ ਕਰਦੇ ਨ। ਪਰ ਮਨੁਕਖ ਜਨੀਰੀ ਕੋਲਾ ਬਕਖਾਰਾ ਏ, ਇਸਕਾਰੀ ਮਨਾਸਕ ਏ ਜੇ ਓਹ ਅਪਨੇ ਜੋਸ਼ ਤੁਪਰ ਕਾਕੂ ਰਕਖੈ ਅਪਨੇ ਰੋਜ-ਬਰੋਜੀ ਜੀਕਨ ਦਿਵੇਂ ਮੁਸ਼ਕਲੇਂ ਗੀ ਸੁਲਝਾਨੇ ਚ ਤੁਝੇ ਤਰੀਕੇ ਕੋਲਾ ਕਮਮ ਲੈ, ਜੇਹੜੇ ਜਨੀਰੋਂ ਆਸਤੇ ਫੁਰਲਿਭ, ਪਰ ਮਨੁਕਖੋਂ ਆਸਤੇ ਸੁਲਭ ਨ। ਸੁਆਲ ਤਡਾ ਏ ਜੇ ਏਸਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਤੇ ਅਹਿਸਾ ਦਾ ਏਹਕਡਾ ਤਜਰਬਾ ਕੁਸੈ ਹੋਰ ਸੁਲਖੈ ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਨੇਈ ਹੋਇੱਧੈ ਭਾਰਤ ਚ ਗੈ ਕੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਆ? ਮਰੋ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਸੁਆਲ ਮੀ ਏਹ ਆਖਿੱਧੈ ਟਾਲੀ ਦਿਵੇਂ ਨ ਜੇ ਏਹ ਧਕ-ਲਖਤ ਹੋਈ ਵੀ ਗਲ੍ਹ ਹੀ। ਪਰ ਏਹ ਧਕ-ਲਖਤ ਗਲ੍ਹ ਹੈ ਨੇਈ ਹੀ। ਆਖਦੇ ਨ, ਸਤਾਈਏ ਜਾਂ ਲਹੀਮੀ ਮਰੋਚੀ ਹੁਕਮ ਨਾ-ਫਰਮਾਨੀ ਵੀ ਕਲਪਨਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਚਿਤਕ ਥੁਰੋ ਨੇ ਬੀ ਕੀਤੀ ਹੀ ਤੇ ਇਸਦੀ ਦਨਾ-ਸਾਰੀ ਝਲਕ ਰੂਸ ਦੇ ਸੈਤ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਟਾਲਸਟਾਈ ਗੀ ਬੀ ਲਕਘੀ ਚੁਕੀ ਦੀ ਹੀ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਥੁਰੋ ਤੇ ਟਾਲਸਟਾਈ, ਦੈਨੋ ਦੇ ਵਿਚਾਰੋਂ ਧਮਾਂ ਪਰਚਿਤ ਹੈ। ਇਤੈ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਚ ਬੀ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਸ਼ਾ ਪੈਹਲੋਂ, ਅਰਕਿਨਦ ਲਹੀਮੀ ਆਹਲੀ ਹੁਕਮ-ਨਾ-ਫਰਮਾਨੀ ਤੇ ਅਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਸੁਝਾਤ ਮੁਲਖਾ ਦੇ ਅਮ੍ਰੋ ਰਕਖੀ ਚੁਕੇ ਦੇ ਹੋ।

ਇਸਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸਭਨੇ ਸ਼ਾ ਪੈਹਲੋਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਗੈ ਕੀ ਕੀਤਾ?

ਜਵਾਬ ਸਾਫ ਏ, ਜੇ ਆਤਮ-ਸ਼ਕਿ ਜਿਸਮਾਨੀ ਸ਼ਕਿ ਕਥਾ ਬੇਹੁਤਰ ਏ, ਇਸ ਸਚਾਈ ਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਜਾਨਦੇ ਹੋ, ਤਥਾ ਦੁਏ ਦੇ ਲੋਕ ਨੇਈ। ਥੁਰੋ, ਟਾਲਸਟਾਈ ਜਾਂ ਏਮਸੰਜ ਤੇ ਰੋਸ਼ਾ ਰੋਲਾਂ ਚ ਇਸ ਚਾਲੀ ਵੀ ਜਦੂ ਬੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਣੀ, ਤਾਂ ਤਸਦੇ ਪਿਛੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ

ਤੁਹੇਜਨਾ ਕਮਮ ਕਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲਹੀਮੀ ਆਹਲੀ ਹੁਕਮ ਨਾ-ਫਰਮਾਨੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਤਗਰ ਜਾਨੇ ਵਾ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਸੂਲਖੈ ਚ ਮਜ਼ਬੂਦ ਹਾ ਤੇ ਇਸ ਕਲਪਨਾ ਤਗਰ ਤੱਥੇ ਬਕਤਿ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਹਾ ਜੇਹੜਾ ਜਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਥਮਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਜਾਂ ਅਪਨੇ ਆਪ ਤਸ ਚਾਲੀ ਦੀ ਚਿਤਨ-ਪਦਤਿ ਤੱਥਰ ਤਠੀ ਆਵਾ ਹੋਏ, ਜੇਹੜੀ ਭਾਰਤੀ ਪਦਤਿ ਰੇਹੀ ਹੈ। ਭੁਰੋ ਤੇ ਟਾਲਸਟਾਯ ਦੇ ਸਰਬਨਥੈ ਚ ਦੋਏ, ਵਿਕਲਘ ਸੁਸਕਨ ਰੇਹ ਹੋਡਨ। ਰੇਹੀ ਗੇ ਅਰਕਿਨਦ, ਓਹ ਤੇ ਏ ਗੈ ਭਾਰਤੀ ਹੈ।

- (a) ਦੁਨੀਧਾਂ ਦਾ ਧਾਨ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਆਹਲੀ ਬਕਤੀ ਕਿ'ਧਾਂ ਖਚੋਆ ਹਾ?
- (b) ਅਜਾਈ ਹਾਸਲ ਕਰਨੇ ਆਸਟੈ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਪਾਸੇਆ ਅਹਿਸਾ ਗੀ ਗੈ ਕੀ ਮੂਲ ਸਾਧਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਆ?
- (c) ਲਖਾਰੀ ਨੇ ਮਨੁਕਖ ਤੇ ਜਨੌਰ ਚ ਕੇਹ ਫਰਕ ਵਸੇ ਵਾ ਏ?
- (d) ਅਹਿਸਾ ਦਾ ਤਕਤਕਾ ਭਾਰਤ ਚ ਗੈ ਕੇ ਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਆ?
- (e) ਲਹੀਮੀ ਆਹਲੀ ਹੁਕਮ ਨਾ-ਫਰਮਾਨੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਤਗਰ ਕੁ'ਨ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਏ?

3. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਪੈਹੇ ਦਾ ਸਾਰ ਲਗਭਗ ਇਕ-ਤੇਹਾਈ ਝਾਬੋਂ ਚ ਲਿਖੋ। ਮੇਹਰਕਾਨੀ ਕਾਰਿਏ ਸਿਰਲੇਖ ਨੇਈ ਦੇਓ। ਸਾਰ ਅਪਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਚ ਲਿਖੋ :

60

ਅਜੈ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਮਨੁਕਖੈ ਗੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਜਮੇ-ਕਨੂੰਨੇ ਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਜਾਨ ਏ, ਤੁਹਾ ਖਕੜੀ ਪੈਹਲੇ ਕੁਸੈ ਜੁਗੈ ਚ ਹਾਸਲ ਨੇਈ ਹਾ। ਸ਼ੇਵੇਂ ਮੈਨੇ ਚ ਓਹ ਇਤਿਹਾਸਕ 'ਮਨੁਕਖ' ਏ। ਇਕ ਚਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸ-ਬੋਧ ਗੈ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਵਾ ਪਾਰਿਵਾਰ ਮੜੀ ਲੈਤਾ ਗੇਆ ਏ। ਮਧਕਾਲੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਚ ਧਰਮ ਦਾ ਜੇਹੜਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਥਾਹਰ ਹਾ, ਤਸੇ ਮਟਟੇ-ਮਟਟੇ ਝਿਣਾਡੇ ਹੋਈ ਅਪਨੀ ਥਾਹਰ ਇਤਿਹਾਸ ਗੀ ਸੌਂਪੀ ਦਿੱਤੀ ਏ। ਮਨੁਕਖ ਕੁਦਰਤ ਮੌਜੂਲ ਚ ਨੇਈ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਚ ਜੀਦਾ ਏ। ਇਸ ਸ਼ਹਾਬੋਂ ਹਰ ਘਟਨਾ ਪਿਛਲੀ ਘਟਨਾ ਥਮਾਂ ਨਮੀ ਏ, ਜੇਹੜਾ ਹੂਨ ਹੋਆ ਕਰਦਾ ਏ, ਓਹ ਪੈਹਲੇ ਕਦੋਂ ਨੇਈ ਹੋਆ। ਮਾਹਨੂ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇਵਾਰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਏਹ ਬੋਧ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਯੂਨਾਨਿਧੀ ਆਏਂਤੇ ਓਪਰਾ ਤੇ ਬਖਲਾ ਹਾ। ਭਾਰਤੀ ਮਨੀਸ਼ਿਧੀ ਆਸਟੈ ਬੀ ਏਹ ਤੁਹਾ ਗੈ ਓਪਰਾ ਹਾ। ਓਹ ਸਮੇਂ ਗੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰੂਪੈ ਚ ਨੇਈ, 'ਚਕੜੇ' ਦੇ ਰੂਪੈ ਚ ਦਿਖਦੇ ਹੇ। ਪੈਹਲੇ 'ਪਰੰਪਰਾ' ਮਾਹਨੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਜੇਹੜੀ ਤਸਦੀ ਜੀਵਨ-ਸੀਲੀ ਗੀ ਅਨੁਸਾਸਤ ਕਰਦੀ ਹੀ, ਹੂਨ ਇਤਿਹਾਸ ਮਨੁਕਖੈ ਦੇ ਭਵਿਕਖ ਗੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਏ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਤਪਾਸ਼ਨੇ ਆਸਟੈ ਤਸੀ ਪਿਛਾਡੇ ਦਿਕਖਨਾ ਪੀਂਦਾ ਏ। ਪਰ ਏਹ ਗਲ੍ਹ ਸੱਚ ਏ ਜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਜੇਹੜਾ ਵਕਦਾ ਅਜ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਚ ਏ ਓਹ ਪੈਹਲੇ ਕਦੋਂ ਨੇਈ ਹਾ, ਤਥੈ ਏਹ ਗਲ੍ਹ ਬੀ ਤੜੀ ਗੈ ਸੱਚ ਏ ਜੇ ਮਨੁਕਖ ਅਜ ਸਮੇਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਥਮਾਂ ਪੇਰੇਸ਼ਾਨ ਏ। ਤੜੀਮੀ ਸਦੀ ਚ ਹਰ ਪਾਸੀ ਸਤਾ ਕੜੀ ਸਾਂਗੋਸਾਰ ਜੇਹੜਾ ਇਤਿਹਾਸ-ਬੋਧ ਮਾਹਨੂ ਦੀ ਤਰਕੀ ਤੇ ਸੁਕਿ ਦਾ ਸੱਦੇਸਾ ਲੈਅਥਾ ਹਾ, ਓਹ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਤਗਰ ਔਦੇ-ਔਦੇ ਅਪਨੀ ਗੈ ਕੁਰ ਹਾਸੋਹਾਨੀ ਚ ਬਦਲੀਂਦਾ ਲਕਭਾ ਕਰਦਾ ਏ। ਭਵਿਕਖ ਗੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨੇ ਆਹਲੇ ਨਿਜਮ, ਕਨੂੰਨ, ਫਾਰਮੂਲੇ ਹੂਨ ਬੀ ਹੈਨ, ਪਰ ਤੱਥੇ ਪਰ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰੋਂ ਤੇ ਮੋਹਭੰਗ ਦਾ ਇੜਾ ਫੁੱਲਗਾ ਅਸਰ ਏ। ਜੇ ਓਹ ਭਵਿਕਖ ਦੇ ਬਾਂਦ ਕਮਰੋਂ ਚ ਕੁਤੈ ਫਿਟ ਨੇਈ ਹੋਈ ਪਾਂਦੇ। ਕੈਸਾ ਏ ਏਹ ਵਿਜਾਨਕ, ਤਰਕ ਭਰੋਚਾ, ਗੀਰਵਪੂਰਨ ਅਰਥਬੋਧ, ਜਿਸਨੇ ਅਜ ਮਾਹਨੂ ਗੀ ਅਪਨੇ ਗੈ ਭਵਿਕਖ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਇੜਾ ਅਰਕਿਤ, ਡੌਰੀਕਲ ਤੇ ਬੇਜਕਿਨਾ ਬਨਾਇਥੈ ਛੋਡੀ ਦਿੱਤਾ ਏ?

ਏਸਾ ਨੇਈ ਏ ਜੇ ਅਸ ਮਨੁਕਖੀ ਭਵਿਕਖ ਦੇ ਬਾਰੇ ਚ ਜਾਨਦੇ ਨੇਈ। ਅਜੈ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਮਾਹਨੂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ-ਬੋਧ ਥਮਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਇਥੈ ਭਵਿਕਖ ਦੇ ਬਾਰੇ ਚ ਜੋ ਪਰਿਕਲਪਨਾਂ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਤੁਲਿਧਿਆਂ ਨ, ਤੱਥੇ ਅਧਾਰ ਤੱਥਰ ਸ਼ਬੂਰੇ ਭਵਿਕਖ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲਬੈਟਰੀ ਬਨਾਈ ਜਾਈ ਸਕਦੀ ਏ।

ਪਰ ਇਸ ਭਵਿਕਖ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਡਰ ਕੜੀ ਕੋਈ ਸਰਬਂਧ ਨੇਹੀਂ, ਬਲਕੇ ਇਧਾਂ ਆਖੋ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਡਰ ਥਮਾਂ ਬਚਨੇ ਆਸਟੈ ਹੈ ਇਸ 'ਇਤਿਹਾਸਕ ਭਵਿਕਖ' ਗੀ ਘੱਡੇਆ ਗੇਵਾ ਹੈ। ਓਹ ਭਾਏ ਵਰਗ-ਮੁੱਲ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੁਖਨਾ ਹੋਏ ਜਾਂ ਕਣਾਂਟਰ ਨਿਰਧਾਰਤ 'ਰੋਬੋ' ਦਾ ਧੰਗਲੋਕ, ਇਸ ਕੜੀ ਕੋਈ ਫਕ੍ਰ ਨੇਹੀਂ ਪੰਦਾ। ਅਸ ਮਹੂਦਾ ਸਮੇਂ ਚ ਨੇਹੀਂ, ਇਕ ਖਾਲੀ ਸਮੇਂ ਚ ਜੀਵੇ ਆਂ ਤੇ ਅਜੀਬ ਗਲ੍ਹ ਏਹ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਭਵਿਕਖ ਚ ਮਾਹਨੂ ਵੀ ਮੀਤੀ ਗੀ ਦੇਸ-ਨਿਕਾਲਾ ਵੇਈ ਵਿਤਾ ਗੇਵਾ ਹੈ ਕੀ ਜੇ ਆਪੂ ਅਪਨੀ ਮੀਤੀ ਸ਼ਾ ਪਾਬਾਹੀ ਅਥੇ ਭਵਿਕਖਲੋਕ ਚ ਸ਼ਾਣ ਲੇਈ ਲੈਂਤੀ ਹੈ।

ਏਹ ਆਧੁਨਿਕ ਜੁਗੀ ਦੀ ਅਜੀਬ ਟਿਚਕੌਲੀ ਮੜੀ ਜਾਗ ਜੇ ਇਕ ਪਾਸੀ ਅਜੈ ਦਾ ਮਨੁਕਖ 'ਇਤਿਹਾਸ-ਬੋਧ' ਥਮਾਂ ਪੀਡਤ ਹੈ, ਦੁਏ ਪਾਸੀ ਮੋਏ ਦੇ ਅਤੀਤ ਤੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਭਵਿਕਖ ਦੇ ਬਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਜੀਕੰਤ ਧਾਰਾ ਆਪੈ ਸੁਕੀ ਗੇਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਚਾਲੀ ਨਦੀ ਚ ਢੁਕਦਾ ਆਦਮੀ ਪਾਨੀ ਕੜੀ ਸਰਬਂਧ ਨੇਹੀਂ ਜੋਡੀ ਪਾਂਦਾ, ਤਸੀ ਚਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸ ਚ ਢੁਕੇ ਦਾ ਮਨੁਕਖ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੇਦ ਨੇਹੀਂ ਜਾਨੀ ਸਕਦਾ। ਓਹ ਇਤਿਹਾਸ ਥਮਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸੀ ਅਪਨੇ ਜੀਕੰਨ ਤੇ ਮੀਤੀ ਦਾ ਗੁਆਹ ਨੇਹੀਂ ਬਨਾਈ ਸਕਦਾ। ਓਹ ਇਤਿਹਾਸ ਜੇਹੜਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੱਥ ਮਾਹਨੂ ਦਾ ਗੁਆਹ ਨੇਹੀਂ ਬਨੀ ਸਕੇ, ਤਸਦਾ ਕੇਹੁ ਮਤਲਬ ਰੇਹੀ ਜੰਦਾ ਹੈ? ਇਧੈ ਕਾਰਣ ਹੈ ਜੇ ਅਜ ਇਤਿਹਾਸ-ਬੋਧ ਆਧੁਨਿਕ ਮਾਹਨੂ ਦਾ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਨਿਯੈ ਰੇਹੀ ਗੇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਓਹ ਭਵਿਕਖ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤੁਪਣ ਨੇਹੀਂ, ਵਰਤਮਾਨ ਥਮਾਂ ਖਲਾਸੀ ਕਰਾਈ ਆਸਟੈ ਜੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਥਾ ਅਸ ਵਰਤਮਾਨ ਥਮਾਂ ਖਲਾਸੀ ਕਰਾਈ ਸਕਨੇ ਆਂ?

ਕਥਾ ਵਰਤਮਾਨ ਹੈ ਐਸਾ ਕੇਨਦ੍ਰ-ਵਿਨ੍ਦੁ ਨੇਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੈ ਮਨੁਕਖ ਅਪਨੀ ਨਸ਼ਵਰਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਤਿਹਾਸ ਚ ਅਪਨੀ ਸਥਾਨੀ ਸਥਿਤੀ ਗੀ ਸਮਝਾਨੇ ਜੋਗ ਹੈ। ਜਿਥੈ ਇਕ ਪਾਸੀ ਤੇ ਮਾਹਨੂ ਨਸ਼ਵਰ ਹੈ ਦੁਏ ਪਾਸੀ ਓਹ ਇਤਿਹਾਸ ਚ ਜੀਂਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਨਿਧਤਿ ਤਸਦੇ ਵਧਿਕਿਗਤ ਅਤੀਤ ਕੜੀ ਸਰਬਂਧ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਸਦੇ ਕੜੀ ਓਹ ਮਾਹਨੂ ਦੇ ਸਥਾਨੇ ਭਵਿਕਖ ਗੀ ਬੀ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਚ ਦੁਏ ਲੋਕੋਂ ਵੀ ਨਿਧਤਿ ਬੀ ਜੁਡੀ ਵੀ ਹੈ।

(627 ਸ਼ਾਬ)

4. ਹੇਠ ਵਿਤੇ ਦੇ ਗਦਾਂ ਦਾ ਅਧੇਰੀ ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ :

20

ਮਹੂਦਾ ਜੁਗ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰੀਥੋਗਿਕੀ ਦਾ ਜੁਗ ਹੈ। ਵਿਝਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਚ ਹੋਆ ਕਰਦੇ ਨਮੈਂ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰੋਂ ਮਨੁਕਖ ਜਾਤਿ ਗੀ ਜਿਨ੍ਹੇ ਚਕਾਤ ਆਹਲਿਅਤ ਤੁਪਲਵਿਧਿਵੇਂ ਕੜੀ ਸਮਾਂਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੁਂ ਦੇ ਚ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕ ਚੇਚੀ ਹੈ। ਦੁਨਿਧਾਂ ਵੀ ਕੁਸੈ ਬੀ ਨੁਕਕੌ ਚ ਬੇਹਿਥੈ ਅਜ ਅਸ ਵਿਝਾਨਕ ਸੰਦਰੋਂ ਕੜੀ ਕੁਤੁੰ ਵਾ ਬੀ, ਕੋਈ ਬੀ ਸੂਚਨਾ ਲੇਈ ਸਕਨੇ ਆਂ। ਸੂਚਨਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸੁਵਿਧਾ ਨੇ ਮੁਲਖੋਂ ਦੇ ਛਿੰਡੇ ਖਤਮ ਕਰੀ ਦਿਤੇ ਨਾ। ਹੂਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨਿਧਾਂ ਸੁਣਗਿਥੈ ਸਾਫ਼ੀ ਸੁਣਠੀ ਚ ਆਈ ਗੇਈ ਹੈ। ਤੁਂਾਂ ਬੀ, 'ਬੈਖੀਕਰਣ' ਤੇ 'ਬਸੁਧੈਕ ਕੁਦੁੰਬਕਮ' ਵੀ ਸੋਚ ਵਿਝਾਨਕ ਤਰਕੀ ਦੇ ਇਸ ਜੁਗੀ ਚ ਤੇਜੀ ਕੜੀ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਵੀ ਲਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਜ ਅਸ ਤਸ ਜੁਗੀ ਗੀ ਸਮਝਾਲਵੈ ਜਨੂੰ ਢਾਕ ਭੇਜਨੇ ਵੀ ਮਨਾਸਥ ਵਧਵਸਥਾ ਨੇਹੀਂ ਹੈ। ਸੂਚਨਾਏ ਦਾ ਲੈਨ-ਦੇਨ ਸੰਦੇਸੇ ਲੇਨੇ ਆਹਲੇ ਢਾਰਾ ਹੋਂਦਾ ਹਾ। ਇਸ ਕਮੀ ਚ ਖਾਸਾ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹਾ। ਤਸ ਬੇਲੇ ਤਾਗ ਜੀਕੰਨ ਕਿਝਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਰੇਹਾ ਹੋਗ। ਇਸਦਾ ਸੈਹਜੇ ਕਧਾਫਾ ਲਾਨਾ ਅਜ ਸੀਖਾ ਨੇਹੀਂ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਨੇ ਪਾਸਾ ਪਰਤੇਆ ਤੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਚ ਨਿਤ-ਨਮੈਂ ਤਜਰਬੇ ਹੋਨ ਲਗੇ। ਡਾਕ-ਤਾਰ, ਟੇਲੀਫੋਨ, ਟੇਲੀਗ੍ਰਾਮ ਬਾਗੇਰਾ ਵੀ ਵਧਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗੇਈ। ਚਿਡਿਅੰ ਰਾਹੋਂ ਸੰਦੇਸੇ ਪੁੱਜਨ ਲਗੇ। ਜੀਕੰਨ ਚ ਗਤਿ ਆਈ ਤੇ ਰੇਡਿਓ ਤੇ ਟੇਲੀਵਿਜਨ ਨੇ ਇਸ ਮੇਡਾ ਪੈਰ ਬਧਾਏ। ਕਣਾਂਟਰ ਦੇ ਔਨੇ ਕੜੀ ਗੀ ਸੂਚਨਾ ਜਗਤ ਚ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਗੇਈ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਬਾਵ ਸਾਰੇ ਕਣਾਂਟਰ ਆਪੂਰੇ ਜੁਡੀ ਗੇ ਤੇ ਤਲਕਾਲ ਸੰਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਚ ਹੋਰ ਬੀ ਮਤੀ ਸੀਖ ਹੋਈ ਗੇਈ। ਸੂਚਨਾ ਜਗਤ ਚ ਨਮੈਂ-ਨਮੈਂ ਬਦਲਾਇ ਆਕਾ ਕਰਦੇ ਨ ਤੇ ਨਮੀਂ ਸ਼ਾ ਨਮੀਂ ਜਾਨਕਾਰੀ ਝਾਟਪਟ ਮਿਲੀ ਜੰਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਮਾਹਨੂ ਅਪਨੇ ਕੁਸੈ ਬੀ ਤਤਿਆਦ ਦਾ ਵਿਝਾਪਨ ਪੂਰੀ ਦੁਨਿਧਾਂ ਚ ਕੁਤੈ ਬੀ ਅਸਾਨੀ ਕੜੀ ਕੀਤੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਪੰਧਰਾਗਤ ਸ਼ਰੂੰ ਕੜੀ ਕਿਝਨ ਲਾਡੇ ਸੂਦ ਕੀਤੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਘਰੋਂ ਤੇ ਵਪਤਰੋਂ ਚ ਅਜ ਕਣਾਂਟਰ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਵੀ ਸੁਵਿਧਾ ਤੁਪਲਵਧ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਮਦਦ ਕੜੀ ਬਹਾਈ-ਜ਼ਹਾਜ, ਰੇਲ, ਬਸ ਤੇ ਸਿਨਮੇ ਬਾਗੇਰਾ ਦਿਵਾਂ ਟਿਕਟਾਂ ਅਸਾਨੀ ਕੜੀ ਬੁਕ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਈ ਸਕਦਿਆਂ ਨ। ਰਿਕੋਰਡਿੰਗ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਜਾਨਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਫ਼ਕ ਤੱਥ ਆਓ-ਜਾਈ ਵੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਯਾ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਮੋਬਾਈਲ ਤੱਥ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੋਂ ਸਥਾਨ ਕਿਸ ਧਰੇ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਚੋਂ-ਮੁਚੋਂ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸੂਚਨਾ ਭੇਜਨੇ ਦਾ ਏਹ ਸਮਨੇ ਸ਼ਾ ਸਸਤਾ ਸਾਧਨ ਹੈ।

5. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੇ ਗਦਾਂਸਾ ਦਾ ਡੋਗਰੀ ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ :

20

Democracy stands much superior to any other form of government in promoting dignity and freedom of the individual. Every individual wants to receive respect from fellow beings. Often conflicts arise among individuals because some feel that they are not treated with due respect. The passion for respect and freedom are the basis of democracy. Democracies throughout the world have recognized this, at least in principle. This has been achieved in various degrees in various democracies. For societies which have been built for long on the basis of subordination and domination, it is not a simple matter to recognize that all individuals are equal. Take the case of dignity of women. Most societies across the world were historically male dominated societies. Long struggles by women have created some sensitivity today that respect to and equal treatment of women are necessary ingredients of a democratic society. That does not mean that women are actually always treated with respect. But once the principle is recognized, it becomes easier for women to wage a struggle against what is now unacceptable legally and morally.

6. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਗੇਂਦੇ ਨਿਰੰਸ਼ੇ ਮਤਾਬਕ ਲਿਖੋ :

(a) ਇਨ੍ਹੋਂ ਦੀ ਵਾਖਿਆ ਕਰੋ :

- (i) ਮਾਊ ਕੋਲਾ ਹੈਜਲੀ ਫੇਫੇਕੂਟਣ।
- (ii) ਅਮੀ ਦੀ ਜਲੀ ਦੀ ਟੈਨੇ ਕੋਲਾ ਡੈ।
- (iii) ਚੌਰੇ ਦਾ ਕਪਢਾ ਤੇ ਛਾਂਗੇ ਦੇ ਗਜ।
- (iv) ਕਨਕਾ ਪਰ ਬੀਡ ਤੇ ਮਾਊ ਪਰ ਧੀ।

(b) ਇਨ੍ਹੋਂ ਸੁਹਾਬਾਰੋਂ ਦਾ ਵਾਕਿੰਦੇ ਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ :

- (i) ਸਿਰ ਚਾਢਨਾ
- (ii) ਪੈਰ ਭੁਆਂ ਨੇਈ ਪੀਨਾ
- (iii) ਫਿਡਕੈ ਚ ਚੁਹੇ ਨਜ਼ਨਾ
- (iv) ਖਾਂ-ਖਾਂ ਕਰਦੇ ਪੀਨਾ

(c) ਖੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਦੇ ਜ਼ੋਹੇਂ ਗੀ ਇਸ ਚਾਲ੍ਹੀ ਵਾਕਿੰਦੇ ਚ ਬਰਤੀ ਜੇ ਤੇਂਦੇ ਸਝਾਟੇ ਦਾ ਅਰੰਧ ਸ਼ਹਸ਼ਹ ਹੋਈ ਜਾ :

10

- (i) ਕੋਲ — ਕੋਹਲ
- (ii) ਮਲਨਾ — ਮਲੁਨਾ
- (iii) ਪਫ਼ਨਾ — ਪਫ਼ਾਨਾ
- (iv) ਏਹਦੇ — ਏਹ ਦੇ

(d) ਇਨ੍ਹੋਂ ਪ੍ਰਯੋਗੇਂ ਆਸਟੇ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਰਤੀ :

10

- (i) ਸੁਜੇ ਦੇ ਗੈਹਨੇ ਬਨਾਨੇ ਆਹਲਾ
- (ii) ਪਹਾੜੀ ਲਾਕੇ ਦਾ ਲੋਕ ਨਾਚ
- (iii) ਸਫੇ ਦੇ ਸਭਾਡ ਆਹਲਾ
- (iv) ਘੈਰੇ ਆਹਲੀ ਦੀ ਦਾਦੀ

***

